

HOEVEEL BETON WILLEN WE NOG?

BETONWOEDE

Vlamingen houden van een persoonlijke architecturale invulling. ‘We slagen er maar niet in om in gemeentekernen buurten te creëren die een waardig alternatief zijn voor het comfort van een verkaveling.’ Fred Debrock

De Vlaamse woondroom wordt stilaan een illusie

Een tuin als buffer tegen de burens

De woondroom van de Vlamingen duwt hen naar het groen buiten de stad, op zoek naar rust en ruimte. Maar dat ideaal wordt met elke bijkomende verkaveling een beetje ondergraven. ‘De grootste medestanders van een betonstop zijn de dorpingen zelf.’

Elke dag worden 12 voetbalvelden open ruimte ingenomen in Vlaanderen. En we zijn al een van de meeste verstedelijkte gebieden in de wereld. Hoe kijkt het dorp naar die uitdijende

betonvlek? Wanneer ontsteekt de woondroom in bouwwoede? Is een mobiliteitsshift nog mogelijk? Wie verkoopt het land uit? En wat zijn de gevolgen? Ine Renson opent de ogen met sociologisch inzicht en prangende cases.

Brussel Een huis met een tuin. Het liefst op een groot perceel. Niet dat ze ervan dromen elk weekend gras te maaien en te snoeien. Ze willen vooral de burens op afstand houden. Het is een van de redenen die twintigers en dertigers uit Genk unisono aandragen voor hun stadsvlucht: een tuin als buffer tegen de burens.

De intrigerende passage staat in het boek *Uit Genk. Gaan wonen bij de burens* dat volgende woensdag verschijnt. 'Jonge Genkenaars gaan niet weg uit afkeer van de stad', benadrukt socioloog Pascal De Decker (KU Leuven), co-auteur van het boek. 'Ze voelen zich Genkenaar. Hun leven is op de stad gericht, waar ze makkelijk raken met de auto. Maar de stad vervult hun woondroom niet.'

Wat De Decker en zijn collega's optekenden in Genk, blijkt al jaren uit woononderzoek: Vlamingen willen naar het platteland, op zoek naar ruimte en rust. 'Als je vraagt wat ze het meest vrezen, antwoorden ze altijd: nieuwe burens. Het risico dat die nieuwe buur een drummer wordt, of iemand die graag feestjes geeft. Verder wordt de stad ook geassocieerd met wat niet goed is: verkeer, migranten, armoede. In een verkaveling houd je die problemen grotendeels buiten.'

'Als antidotum voor het jachtige leven trekken we 's avonds graag de deur achter ons dicht, op een plek waar niemand ons stoort'

Pascal De Decker Socioloog

'Onze verkavelingsdrang is de ruimtelijke spiegel van het drukdrukdruk-gevoel van de middenklasse', zegt De Decker. 'Als antidotum voor het jachtige leven trekken we 's avonds graag de deur achter ons dicht, op een plek waar niemand ons stoort. We hebben het ervoor over om elke ochtend vroeg op te staan en kilometers te pendelen.'

Suburbane wildgroei

Ironisch genoeg is net de zoektocht naar rust een trigger voor de uitdijende 'verrommeling' van Vlaanderen. Op een bouwgrond kunnen we bovendien ons ding doen. We kijken neer op het uniforme Nederlandse straatbeeld, waar identieke woningen recht uit de groothandel lijken te komen. We willen onze persoonlijke architecturale invulling. Wat je krijgt, is wat we kennen: fermette naast strakke blok naast bungalow naast urban villa.

Hoewel de druk op de huizen in de steden toeneemt, is er nog steeds een stadsvlucht. Meer precies: de jonge gezinnen verlaten de stad. In Antwerpen, Gent en Leuven trekken in de leeftijdsgroepen onder de 10 jaar en tussen 28 en 39 meer mensen weg dan er bij komen. Dat er over het algemeen een lichte toename is van de bevolking in deze en andere centrumsteden, komt in grote mate door migratie uit het buitenland. Buitenlanders nemen dus de plaats in van jonge Vlaamse gezinnen die naar het platteland verhuizen.

Met onze woondroom zijn we niet uniek – ook Noord-Italië of Zwitserland hebben regio's met suburbane wildgroei – maar hier is hij haast onderdeel geworden van ons DNA. Dat is het gevolg van een goed georchestreerde strategie die in de 19de eeuw startte en die de Belg onder de plaatselijke kerktoren moest houden. 'De katholieken en de liberalen waren bang voor ontkerkelijking en ziektes, als Vlamingen massaal in steden zouden gaan wonen', zegt De Decker. 'Ze vreesden dat ze daar ten prooi zouden vallen aan socialisten en vakbonden. Maar ook de socialistische voormannen spraken zich uit tegen de stad, waar arbeiders werden uitgebuit.'

Op die manier werden onze voorouders aan de kerktoren gekluisterd. In onze liberale grondwet stond eigendomsrecht voorop. Er werden grote trein- en tramlijnen aangelegd om de pendelcultuur te ondersteunen. Later volgden snelwegen. Ruimtelijke ordening werd gemeden, want dat zou de grondprijzen de hoogte in drijven. Toen in de jaren 70 met de gewestplannen toch een poging werd gedaan om de ongebreidelde bouwwoede te kanaliseren, kregen ministers erop toe dat de bouwgronden gul werden ingekleurd. Woningbezit werd fiscaal aangemoedigd, grond een belegging voor goede huisvaders. Zo werd de Vlaamse woondroom door de politiek vastgebeiteld en vervolgens met de paplepel doorgegeven.

Brueghel-landschap

De gewoonte om overal in het land neer te strijken, gaat eigenlijk al verder terug. 'In onze vruchtbare rivierendelta had je al in de middeleeuwen verspreide nederzettingen, op een dagreis stappen van elkaar', zegt professor ruimtelijke planning Tom Coppens (UA). 'Een voor die tijd vrij dichte structuur, verbonden met wegen, waar je een vermenging zag tussen landbouw en de stedelijke economie.' Het zijn de landbouwlandschappen die we kennen uit de schilderijen van Brueghel of uit de Ferrariskaarten van het einde van de 18de eeuw.

'Wat wij "den buiten" noemen, is geen echt platteland. Het is groen wonen, dicht bij alles' Ann Pisman Departement Omgeving

‘Het zit in onze cultuur om met grond bezig te zijn’, vertelt ook Coppens’ collega Hans Leinfelder van de KU Leuven. ‘De katholieken, socialisten en liberalen speelden destijds gretig in op dat ideaal van de eigen tuin. Groenten, kippen en konijnen kweken om zelfvoorzienend te zijn. Maar ook toen de industrialisering doorzette, was het belangrijk dat voedsel goedkoop bleef, om de lonen van de arbeiders laag te houden. Daarvoor was de uitrol van een industriële landbouw nodig. Onze tuin was niet langer een plaats om voedsel te kweken, maar werd de plek van het ongestoorde leven. Daarom herkent een groot deel van de Vlamingen zich vandaag niet in het model van groepswoningen met gedeeld groen.’

Het is precies wat het debat over de betonstop zo verhit maakt. Het gaat over onze manier van leven. Plattelandsbewoners of mensen die dromen van wonen buiten de stad, voelen zich geïsoleerd. Elke poging om na te denken over hoe we omgaan met de open ruimte, wordt een identitaire kwestie. Van de Westhoek over de Vlaamse ruit tot Oost-Limburg: spreek iemand aan in een buitenwijk, en meteen volgt de verzuchting: ‘Mogen wij nog wonen waar we willen?’

‘De discussie over de betonstop is contraproductief geweest’, vindt Pascal De Decker. ‘Mensen hebben schrik gekregen: “Ze gaan ons huis of onze grond afpakken. Ze zitten aan ons pensioen.” Er is te weinig belangstelling voor wat mensen zelf belangrijk vinden. De verkaveling biedt voordelen die je in de stad niet hebt. Nog steeds niet.’

Bakstenen stapelen

Uit onderzoek van het Agentschap Wonen blijkt dat slechts 13 procent van de Vlamingen zichzelf in de stad ziet wonen. Een vijfde ziet de dorpskern zitten. Ruim de helft verkiest een vrijstaande woning, het liefst op het platteland. Zolang dat de droom is, blijft de shift richting compacter wonen een utopie. ‘De omgeving van de toekomst wordt niet op een aantrekkelijke manier gebouwd’, vindt De Decker. ‘Vaak is het pure projectontwikkeling, zoals in de jaren zestig. Bakstenen stapelen en appartementen bouwen. We slagen er maar niet in om in gemeentekernen buurten te creëren die een waardig alternatief zijn voor het comfort van een verkaveling.’

Alleen: ook dat ideaal van een rustige plek voor onszelf wordt met elke bijkomende woonwijk een beetje ondergraven. Onze woondroom wordt stilaan een illusie: we willen naar het

platteland dat eigenlijk niet meer bestaat in Vlaanderen. ‘Wat wij *den buiten* noemen, is binnen de Europese context geen echt platteland, zegt Ann Pisman, hoofd Onderzoek bij het Departement Omgeving. ‘Het is groen wonen, dicht bij alles. Eigenlijk is het vooral dát wat veel Vlamingen zoeken.’

De zoektocht wordt er niet makkelijker op. De uitdijende nevelstad heeft zich vertaald in de grondprijzen. Een huis bouwen is duur geworden. Op zoek naar goedkope bouwgrond worden jonge gezinnen naar afgelegen plekken of in linten gedreven, ver van openbaar vervoer en voorzieningen. Maar diensten, winkels, scholen of ziekenhuizen clusteren zich in de steden. ‘Dat maakt ons afhankelijk van de auto’, zegt De Decker. ‘Al die auto’s houden het verspreide wonen in stand.’

En die tuin als buffer tegen de burens? Daarmee wil het wel eens tegenvallen, zeker als de burens talrijker worden. Wanneer dat mooie weiland achter het keukenraam wordt aangesneden door graafmachines, begint het te knagen. Als er een gele affiche met ‘bekendmaking openbaar onderzoek’ verschijnt op een van de laatste stukken groen aan de rand van het dorp, komen buurtbewoners in opstand. Er zijn evenveel actiecomités tegen bouwplannen als er Vlaamse gemeenten zijn. ‘Mensen zijn daar steeds meer mee bezig’, zegt Leinfelder. ‘Natuurlijk is het soms een beetje dubbel. Zelf wonen ze in het groen, en nu mag er niemand meer bijkomen. Maar daar zit misschien wel het draagvlak voor een ander woonbeleid. De grootste medestanders van een betonstop wonen niet in de steden. Het zijn de dorpingen zelf.’